

PAPER DETAILS

TITLE: Ibn Hacer'in Hocalari Baglaminda Kadin Hadisçiler

AUTHORS: Meryem KÜÇÜK

PAGES: 223-226

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/604373>

*İbn Hacer'in Hocaları Bağlamında
Kadın Hadisçiler, Muhammet
Yılmaz, Ankara 2008, 252 sayfa.*

Mahiyeti, sosyal statüsü, ilmî hayatı itibarıyla insanlık tarihi boyunca hakkında konuşulan kadın, günümüzde de pek çok akademik çalışmaya malzeme olmaya devam etmektedir. Muhammet Yılmaz tarafından hazırlanan *İbn Hacer'in Hocaları Bağlamında Kadın Hadisçiler* adlı eser söz konusu akademik çalışmalardan birisidir. Eser bir giriş, iki bölüm, sonuç ve üç adet ekten oluşmaktadır.

Yazar giriş bölümünde öncelikle çalışmanın konusu, sınırları, kaynakları ve yöntemi hakkında bilgi vermiştir. Çalışma İbn Hacer (ö.852/1448)'in muhtelif hadis alma yolları ile ders aldığı hocaları ve onlardan rivayet ettiği kitapları konu edinmektedir. Pek çok biyografik eser çalışmanın temel başvuru kaynaklarını oluşturmaktadır. Yazar, söz konusu biyografik kaynakları; İbn Hacer'in kendi eserleri ve başta İbn Hacer'in öğrencisi Sehavi (ö.902/1497) olmak üzere hicrî 8. ve 9. asırda yaşamış meşhur şahsiyetleri konu edinen diğer eserler olmak üzere iki kısımda değerlendirmiştir.

Çalışmanın birinci bölümüne alt yapı hazırlaması açısından giriş bölümünde Hz. Peygamber'den Memlûkler'in kuruluşuna kadar geçen süreçte hadis ilmi ile meşgul olmuş kadın alimlere dair kısa değerlendirmelere yer verilmiştir. Hz. Peygamber'in Kur'an ve Sünnet'i öğrenme ve öğretmeleri amacıyla kadınların Mescid-i Nebevi'de tertip edilen dinî sohbetlere katılmalarına teşvikini, kadınların okuma ve yazma öğrenmelerine verdiği önemi zikreden yazar, Hz. Peygamber döneminde kadının ilmî ve sosyal hayata katılımını ve ilmî hayata teşvik edilen kadınların hadis öğrenme ve nakletme hususundaki gayretlerini Hz. Aişe (ö.58/678)'den hareketle ortaya koymaya çalışmaktadır. Muksirûn arasında dördüncü sırada yer alan Hz. Aişe aynı zamanda pek çok ilmî faaliyetlerde bulunarak birçok hanımın bu alanda yetişmesini de sağlamıştır.

Daha sonra kadın muhaddislerin, hadislerin tâbiûn nesline intikalinde önemli katkıları bulunduğu ifade edilmiş ve tâbiûn döneminden hicrî 7. asra

kadar her dönemde yaşamış kadın alimlerin isimleri ve eserleri hakkında bilgiler verilmek suretiyle örnekler sunulmuştur. Aynı zamanda İbn Şihab e. İbn Hacer'e gönderildiği Amre bint (ö.110/728)'in kız kardeşi Ümmü çikan hanım muhaddislerdendir. ber'den itibaren hemen her dönemlerinin erkek-kadın âlimleri ders veren pek çok kadın alim ne son verirken, Sıddîki'nin müşterek çalışma usulünün vermektedir.

“Memlûkler Döneminde İbn adını taşıyan birinci bölümde sinde yer alan Memlûkler'in taki bu canlılığa Memlûk sultan ve gayretlerinin etkisi yanında diğer bölgelerden pek çok alim durulmuştur. İlme verilen bu boyunca Tefsir, Hadis, Fıkıh yetişmiştir. Daha sonra sırasıyla Tabakat ve Biyografi, İslam Ta isimlere yer verilmiştir. Dön edilmesi, hadis tarihinin en miş olması, sunulan bu üç asırlı tedir. Nevevî (ö.676/1277), (ö.855/1451), Suyûti (ö.911/1 üzerine bina edildiği İbn Hacer konusu âlimlerin ve İbn Hacer kadınların ilmî hayattaki yeri ar

Yazar Memlûkler döneminin sosyal hayata katılımlarını etmektedir. Siyâsi alanda çok alanlarda etkin bir rol oynamış medrese yapımına büyük öneme şekilde katıldıkları alanın ilim dönemde özellikle de hadis ilm bir alan olduğunu ifade etmiş oluşunun ve köklü ilmî birikimi ni ilme teşvik etmelerinin, hanım âlimin yetişmesi sonucu

dönemin meşhur âlimlerinin aile fertleri ile olan ilmî ilişkilerinden örnekler vererek desteklemektedir. Bu dönem kadınlarının biyografileri incelendiğinde okumuş kadınların büyük bir çoğunluğunun eğitilmiş bir aileden geldikleri görülmektedir, bu da yazarın kanaatini destekleyen diğer bir unsurdur.

Bu dönemde kadınların eğitim ve öğretiminde önemli görevler üstlenmiş kadın âlimlerden bazılarının ismi ve hayatına dair kısaca bilgi verildikten sonra İbn Hacer öncesi bir buçuk asırlık dönem içinde yetişen ve onun tarafından biyografilerine yer verilen kadın hadisçilerin isimleri verilmiştir. Bunlar vefat tarihleri itibarıyla hicrî 700-719 yılları arasında vefat edenler (16 muhaddis), hicrî 720-739 yılları arasında vefat edenler (21 muhaddis), hicrî 740-759 yılları arasında vefat edenler (7 muhaddis), hicrî 760-779 yılları arasında vefat edenler (8 muhaddis) olmak üzere dört kategoride değerlendirilmişlerdir. Daha sonra İbn Hacer'in muasır olan 21 kadın hadisçinin biyografisine yer verilmiştir. Bu isimler içerisinde Nesâî (ö.303/915)'nin *Sünen*'ini rivayet eden tek kadın muhaddis olan ve İbn Hacer'in hocalarının da kendisinden rivayette bulunduğu, aynı zamanda *Sahîhayn* ricâlini bir araya getiren bir eser telif ettiği ifade edilen Cüveyriyye bint Ahmed (ö.783/1381) öne çıkmaktadır.

"İbn Hacer ve İbn Hacer'in Kadın Hadis Hocaları" adını taşıyan ikinci bölüm İbn Hacer'in hayatı, ilmî kişiliği ele alınarak başlamaktadır. Yazar İbn Hacer'in hayatı ile ilgili genel bilgilerden sonra, başlıca eserlerinin bir listesi ile birlikte, hocaları ve okuduğu kitaplar hakkında da okuyucuyu bilgilendirmektedir. Okuduğu ve rivayet ettiği kitapları incelerken İbn Hacer'e ait *el-Mu'cemü'l-Müfehres* yazarın başvuru kaynağı olmuştur.

Bölümün ikinci yarısı İbn Hacer'in kadın hocalarına ayrılmıştır, kaynak olarak İbn Hacer'in hocalarını alfabetik sıraya koyduğu eseri *el-Mecme'u'l-Müesses li'l-Mu'cemü'l-Müfehres* esas alınmıştır. Yazarın verdiği bilgiye göre bu eserde İbn Hacer'in zikrettiği hoca sayısı 730 civarındadır. Doğrudan ya da icâzet yoluyla dolaylı olarak rivayette bulunduğu hoca sayısı 450 olmakla birlikte bunlar içindeki kadın hoca sayısı 60 civarındadır. Yazar bu bölümdeki kadın hadisçileri üçlü tasnife tâbi tutmuştur. Bu tasnif sistemi içerisinde ilk olarak yer verdiği İbn Hacer'in kıraat veya semâ yoluyla rivayette bulunduğu kadın hadisçilerdir. Bu sınıf altında 17 muhaddisin biyografisi yer almaktadır. Yazar her isim altında İbn Hacer'in kendisinden okuduğu kitap isimlerini de zikreder. Bu isimler içinde İbn Hacer'in 170 civarındaki eserle en çok rivayette bulunduğu hocası olan Fatma bint Muhammed et-Tenûhiyye (ö.803/1401), 60 eserle Fâtıma bint Muhammed es-Sâlihiyye (ö.803/1401) ve kardeşi Aişe bint Muhammed es-Sâlihiyye (ö.816/1413), 50 eserle Meryem bint Ahmed b. Muhammed el-Ezra'iyye (ö.805/1402), 25 eserle Hadice bint İbrahim el-Ba'lebekkiyye (ö.803/1401) yazar tarafından biyografilerine geniş yer verilen kimselerdir. İcâzet yoluya ilim aldığı kadın hocalar başlığı altında 30, umûmi

icâzetle rivayette bulunduğu kadınlar da rivayet etmiştir.

Kitabın kısa bir değerlendirilmesi için İbn Hacer'in hayatının ilk yıllarında görülen, daha sonra Memlûkler dönemi sosyo-politik nedenler yanında Memlûkler dönemi ise kadınların özellikle dinî ilimlerde kız-erkek ayrışması, devletin yapısı ve yönetim şeklinin verdiği önem gibi unsurlarla döneminde ailelerin çocukları için eğitim ve öğretimlerinin yaygın bir davranış haline gelmesi gibi durumların sonraki yaşlarda ilmi hayatın gelişmesine yazarın tespitlerinden de yararlanılabilir. Yazarın rivayet ettiği hadiseler olan ilgilere dikkat çekilerek, dönemin eğitim ve öğretim şartlarının eğitimiyle yakından ilişkili olduğunu dikkate almadığını gözden geçirmek için fazla olmasının şaşırtıcı olduğunu söylemek mümkündür. Çalışmada isimlerini verdiği kadınların yeterli bilginin mevcut olmadığını düşünmek, İbn Hacer'in kadın hocalarını listelemesi, onların hala araştırılmaya muhtaç olduğunu ve bu konular hakkında önerilerde bulunulması gerektiğini düşündürmektedir.

Kitabın sonunda İbn Hacer'in kadın hadisçileri konusundaki sınırlı bilgileri, "tarihi tespit edilenler", "vefat tarihi tespit edilemeyenler" şeklinde sınıflandırmıştır.

Yazarın sonuç bölümünde İbn Hacer'in hayatı hakkında detaylı ve yeterli bilgiyi elde etmek için eser, kaynak taramasına dayalı olarak, yüzü aşkın kaynağa müracaat edilmiştir. Kitaplara dair indeksler vererek okuyucuya kolayca ulaşılabilir bir şekilde eser, kadınların ilmî hayatları hakkında göstermesi açısından da önemli bir katkıdır. Yapan hanım talebeleri teşvik eder.